

FOCUS

De weg van het hart

De biografie van dom André Louf: een innerlijk avontuur

Dirk Hanssens osb

Uitgeverij Halewijn stelde onlangs zowel in de abdij van Westvleteren (5 mei) als in de Leuvense abdij Keizersberg (9 mei) de biografie van dom André Louf voor. De trappistenmonnik Louf, die lange tijd abt van de Katsberg in Godewaersvelde was, tot hij zich in Zuid-Frankrijk in een kluis terugtrok, is zonder twijfel een van de grote spirituele meesters uit de twintigste eeuw. Het boek van historicus en journalist Charles Wright, dat in 2017 verscheen onder de titel *Le chemin du coeur*, maar waarvan Halewijn in een coproductie met Adveniat nu de Nederlandse vertaling op de markt brengt, biedt een bijzondere inblik in het leven van Louf. Daar mocht het publiek tijdens de boekvoorstelling alvast met volle teugen van proeven en genieten.

De titel van de biografie, *De weg van het hart*, verraadt al dat de biograaf zich niet beperkte tot een schets van de uiterlijke levenswandel, waarin data en gebeurtenissen vooropstaan. Charles Wright ging vooral op zoek naar de innerlijke weg die André Louf (1929-2010) aflegde – een weg die niemand in de verleiding zal brengen om de bekende trappist een heilige te noemen of hem met misplaatste vormen van vroomheid te associëren. Louf is eerder een eerlijke en betrouwbare gids voor al wie het ‘avontuur van het hart’ tot een goed einde wil brengen. De hoofdsprekers op de boekpresentatie – pater Gueric Aerden oco van de abdij van Westmalle en Halewijn-redacteur Erik Galle – onderstreepten dat aanstekelijke aspect van de biografie elk op hun eigen – zelfs originele – wijze.

Guerric Aerden ocso deelt impressies bij zijn ontmoetingen met dom André Louf. © foto: Tom Heylen.

Spiritueel leiderschap van nabijheid en barmhartigheid

Broeder Guerric ontmoette de abt van de Katsberg voor het eerst in 1978. Louf stond toen al vijftien jaar aan het hoofd van zijn communautiteit en hij zou die abbatiale taak nog twintig jaar langer uitoefenen. Over de uitstraling en invloed van deze Bruggeling mag niet getwijfeld worden, verzekert broeder Guerric. “Zijn postuur van 1 meter 91 en zijn ietwat aristocratische voorkomen accentueerden slechts op fysieke wijze een meer imposante en complexe grootheid die enkel aan het licht kwam

als hij het woord voerde. Uiterst snelle denker als hij was, met een fenomenaal geheugen, een bewonderenswaardige taalvaardigheid en een zeldzame kennis van de monastieke traditie, kon hij elk publiek bespelen, nooit zonder humor die vaak in lichte ironie overging.” Met dat spirituele leiderschap van Louf had broeder Guerric overigens al kennis gemaakt door de lectuur van het boek *Heer, leer ons bidden*, een bestseller die in 1973 verscheen en ook in andere talen werd (her)uitgegeven.

Later verdiepte broeder Guerric zich in de geschriften van de middeleeuwse cisterciënzermonnik en mysticus Bernardus van Clairvaux. Gaandeweg ontdekte hij enkele parallellen tussen André Louf en de *doctor mellifluus*, die mede verklaarden waarom de abt van de Katsberg er telkens in slaagde een “kring van verlangen en verwachting te doen uitdeinen op het watervlak van mijn persoonlijk leven en dat van mijn medebroeders uit die tijd”. Precies zoals Bernardus dat deed bij thuiskomst van een van zijn reizen, sprak ook dom André graag de novicen uit zijn of andere kloosters toe en was hij daarbij zo attent dat ieder individu uit zijn gehoor de indruk kreeg dat hij uit de mond van de meester vernam wat hem op dat moment het meest van nut kon zijn voor een verdere geestelijke groei. Broeder Guerric getuigt hierover in zijn voordracht: “Loufs grijze, diepliggende ogen ‘zagen’ jou, of ‘doorzagen’ jou – niet oordelend of veroordelend maar met een oneindige liefde die de liefde van Jezus weerspiegelde. Ik wist me door hem ‘gezien’ op een manier die mij verzoende met mezelf, ook met mijn minder geaccepteerde schaduwkanten.”

Dom André was inderdaad een man Gods die de kunst verstond om harten te winnen. Zijn geestelijk vaderschap was erop gericht het leven van God op te delven bij anderen en een hergeboorte te laten geschieden, een vreugde waartegen de pijn van de barensweeën in het niet verviel. “Een gesprek met hem bezorgde je de impuls tot de herschepping van jezelf”, bekent broeder Guerric. “Meermaals ging ik van hem heen met een opgelucht gevoel.”

Toch was dat geestelijk vaderschap er niet vanzelf bij Louf. De jonge abt was er te idealistisch en te weinig geaard voor om het spirituele leiderschap

Abt André Louf omringd door medebroeders, 1974.

De jonge abt/broeder André Louf
aan zijn werktafel.

Bron: Archief Katsberg.

meteen onder de knie te hebben. En net zoals Bernardus moest hij het leren om zijn spreken af te stemmen op de golflengte van zijn toehoorders. De kampioen van de ascese en de verheven taal vond slechts stap voor stap de juiste verhouding tussen autoriteit en barmhartigheid. Broeder Gueric getuigt: “Zowel Bernardus als Louf zijn als het ware door de bodem van hun eigen idealisme en succes gegaan om juist in hun zwakheid de werking van Gods barmhartigheid te mogen ervaren. Niet in hun morele en monastieke hoogstandjes, maar in hun zondigheid en onvolkomenheid is de gekruisigde Christus op hun weg gekomen en kon de genade de rol van de wilskracht overnemen.”

Die duiding van de tweede overeenkomst tussen de beroemde middel-eeuwse en de iets minder bekende twintigste-eeuwse cisterciënzer ligt geheel in de lijn van wat Charles Wright in zijn essay over Loufs aanvoelen schrijft: “Het monastieke leven bestaat er niet in ascetische *tours de force* te leveren; voor de monnik is de ascese er alleen om hem in een impasse te drijven, om hem schaakmat te zetten: op die manier wordt hij voorbereid op de ontmoeting met de genade die hem precies daar opwacht.”

Van de generale abt kreeg Louf ooit de gouden raad: “Herinner je de meest zwakke momenten uit je verleden en put hieruit een overmaat aan begrip en mededogen voor de zwakheden van de anderen.” Van de opvolging van die aanbeveling plukte broeder Gueric overigens de vruchten. Ooit meldde hij zich aan de poort van de Katsberg terwijl hij dacht het kloosterleven, na vele meanders, voorgoed achter zich te moeten laten als een *fait accompli*. Maar Louf kon hem weer nieuwe levensvreugde inpompen met deze retorische vraag: “Dirk [zo luidt de doopnaam van broeder Gueric], zou jij niet beter op zoek gaan naar een kleine vorm voor je monnik-zijn?” “Het was een woord waarin geen zweem van veroordeling of vermaning schuilging, maar dat wel mijn verdere toekomst zou bepalen”, stelt Gueric vast.

De strijd tussen het verlangen naar dienstbaarheid en de hang naar eenzaamheid

Broeder Gueric wees in zijn uiteenzetting nog op een andere gelijkenis tussen Bernardus van Clairvaux en André Louf: het wonderlijke samengaan van de overtuiging iets te moeten betekenen voor de brede gemeenschap van gelovigen enerzijds en de haast ondraaglijke liefde voor de eenzaamheid anderzijds. “Beiden waren dominante persoonlijkheden met een retorisch overwicht op hun omgeving, wat bijdroeg tot een sterk en natuurlijk leiderschap. Maar beiden onderkenden ook dat ze evenzeer verlangden naar een teruggetrokken leven dat recht doet aan de eis van de beoefening van de evangelische armoede. En jawel, tot aan zijn abtskeuze in 1963 was het leven van de monnik André Louf getekend door de constante zoektocht naar de echte roeping – die van de kluisenaar of die van de herder.”

Na zijn abdicatie als abt van de Katsberg, in 1997, meende Louf dan toch de stem van zijn hart te moeten gehoorzamen en trok hij zich terug als kluisenaar in Simiane-Collongue bij Aix-en-Provence, waar hij in een ezelstal op het landgoed van de monniken en monialen van Sint-Lioba ging wonen. Hij leefde er nog dertien jaar in zijn geliefde habitat. Broeder Gueric zocht hem daar enkele malen op en constateerde telkens dat er van een paradox tussen gemeenschap en kluisenaarschap eigenlijk geen sprake kon zijn, niet in het dienstbare leven van de grote abt in de Katsberg en evenmin in het eremietenbestaan dat de oude monnik in zijn laatste levensfase omarmde. “Ik vond hem daar in Zuid-Frankrijk authentieker, meer ontdaan van zichzelf – ‘ontledigd’ is misschien een beter woord – dan ik hem ooit gekend had. Door de ontbering van leiderschap en macht was hij nu helemaal een arme geworden. Hij was alleen nog een grote bidder, een vurige voorbidder, en in elke bezoeker ontdekte hij Christus die hij zo innig liefhad.”

Leiderschap in dienstbaarheid. Bron: Archief Katsberg.

Dom André Louf voor de ingang van zijn kluis.

Broeder Gueric voegt daar als besluit van zijn ‘impressies’ nog een aandoenlijk slotwoord aan toe: “Tijdens mijn bezoeken in die laatste jaren was dom André mij ongelooflijk nabij, gaf hij mij het gevoel dat ik volstrekt zijn gelijke was, en tegelijk was hij elders, in een eeuwigheid die ons van elkaar scheidde. ‘Van iedereen gescheiden, met iedereen verbonden’ – dat monastiek adagium van Evagrius van Pontus, die andere grote Godsvriend, was helemaal in hem geïncarneerd.”

Een portret in vijf kunstwerken

Van die fysieke nabijheid heeft Erik Galle nooit kunnen genieten. En toch bracht ook hij een gaaf portret van dom André Louf tijdens de boekpresentatie. De redacteur van Halewijn deelde leesindrukken mee, die hij typeerde als ‘persoonlijke ontmoetingen’ met de monnik die de diepte van de werkelijkheid van elke mens wist te ontsluiten. Galle gebruikte daarvoor als invalspoort vijf kunstwerken uit het boek *Door het beeld, door het woord* (Leusden 2015) van Peter Henk Steenhuis en René Gude.

Het eerste kunstwerk dat zijn toehoorders te zien kregen – de organisator van de boekvoorstelling in Leuven zorgde voor een goede powerpointpresentatie – was een glassculptuur van Winnie Teschmacher. Over dat werk, getiteld *Touching the void*, zei de kunstenaar ooit zelf: *Als je het woord ‘void’ per se wilt vertalen, zou ik voor ‘leegte’ kiezen. Alleen is void een leegte waarin alles is. De leegte draagt een volheid in zich, zoals een lege kathedraal dat ook kan doen. Een leegte die zich niet opdringt, maar kan verschijnen.*

“Is dat niet hetzelfde als het polijsten van iets tot de werkelijkheid ervan zich kan realiseren, tot het zich in de werkelijkheid kan tonen?” mijmert Galle luidop. “Dat doet me denken aan Loufs hunkering naar het kluizenaarsleven. Aan zijn verlangen naar leegte en afzondering, in de veronderstelling daar ooit eens de volheid van te mogen ervaren. ‘Op je oude dag een jeugdroom realiseren’ is de titel van een van de laatste hoofdstukken van de biografie die we straks boven de doopvont houden. Daarin vertelt Wright hoe Louf tot stilstand komt en hoe de stabiliteit in de beslotenheid van zijn hart letterlijk stabiliteit wordt: wonen in een kluis. Het heeft er alle schijn van dat het hele leven van dom André hierop een voorbereiding was. Tegelijk is het evenzeer waar dat hij altijd een kluizenaar geweest is.”

Het tweede kunstwerk dat op het canvas verschijnt en dat Galle een ‘leesleutel’ biedt om Loufs biografie beter te begrijpen, is een immense muurschildering van de hand van Roland Schimmel: *Het onschuldige oog*. De toeschouwer ziet meerdere cirkels maar geraakt daardoor in de war: hoeveel cirkels schilderde Schimmel nu echt en welke zijn alleen nabeelden die het oog zelf vormt? Zelf getuigt de artiest over zijn werk: *Ik manipuleer de waarneming op het niveau van haar onbewuste reflexen. Het resultaat vervult mij met een gevoel*

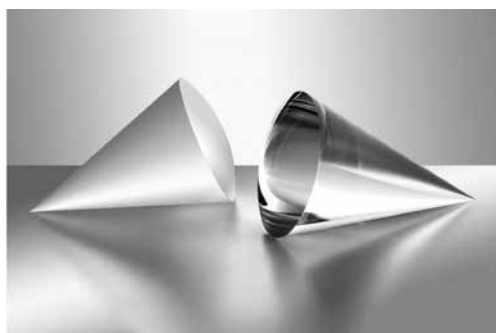
Erik Galle diept zijn leeservaringen op.
© foto: Tom Heylen.

van *machteloosheid*. Galle wijst de link met de trappistenabt aan: “Als er iets is wat dom André voortdurend predikte, dan was het de spiritualiteit van de onvolmaaktheid. De ervaring van onmacht als het obligate pad van de monnik. Of nog: de overgang van ascetische edelmoedigheid, gebaseerd op de eigen inspanning, naar de evangelische ascese van de zwakheid.” En inderdaad, Louf beschouwde de onmacht als een trouwe gezelschap.

Een derde invalshoek vond Erik in de vreemde foto's van Simon van Til. Die kunstenaar laat ontdekken dat een camera meer kan zien dan het menselijk oog, omdat de fotograaf de belichtingsduur, de zogenaamde sluitertijd, kan wijzigen. Over een van zijn meest typische foto's zegt hij: *Hierin heb ik de complete duur van de nacht vastgelegd*. Eigenaardig genoeg ziet de toeschouwer een dagblauw monochroom. Galle koppelt daar alweer een bespiegeling over de figuur van dom Louf aan vast. “Een andere manier om naar de werkelijkheid te kijken, is iets dat André Louf zeker deed. Door zich toe te vertrouwen aan Gods barmhartigheid werd voor hem de nacht van zondig zelfbeklag of zelfverwijt een dagblauw monochroom. Naast verinnerlijking gold barmhartigheid als het belangrijkste thema in Loufs leven.” Galle illustreert dat verder nog met een anekdote die Charles Wright in zijn essay opnam: *Dom Louf knielt in het koorgestoelte van de kerk. Hij probeert de krenking die maar niet voorbijgaat, te vergeven. Maar uit zichzelf slaagt hij er niet in. En dan gebeurt het: terwijl hij bidt, breekt plots de zuivere en oneindige barmhartigheid van God door. Hij ontdekt met een absolute zekerheid Gods ware gelaat. Gods barmhartigheid maakt ogenblikkelijk het verstarde hart van de monnik weer zacht.*

Breathing Sphere is de titel van een kunstinstallatie van Maria Blaisse: een grote, uit bamboe gevlochten long die telkens als ze naar beneden getrokken wordt weer uit zichzelf rechtop veert. Blaisse vertelt hierbij: *Niet ik adem, maar 'het' ademt. Het 'ik' verdwijnt en maakt plaats voor iets anders. Voor 'het'. Dat gebeurt niet alleen bij het ademen. Schrijvers kennen de ervaring van een boek dat zichzelf schrijft.* “Heeft dom Louf zichzelf ook niet steeds buiten het centrum weten te houden?” vraagt Galle zich af. “Jazeker! En juist daardoor kon God zo duidelijk in hem zichtbaar worden. Loufs manier van beluisteren en verwelkomen van mensen, was geworteld in zijn ‘gedecentreerd’ leven dat hij telkens weer op God richtte. Hij heeft God in zich laten ademen, op en neer gaan. Gods adem beroerde hem ten diepste.”

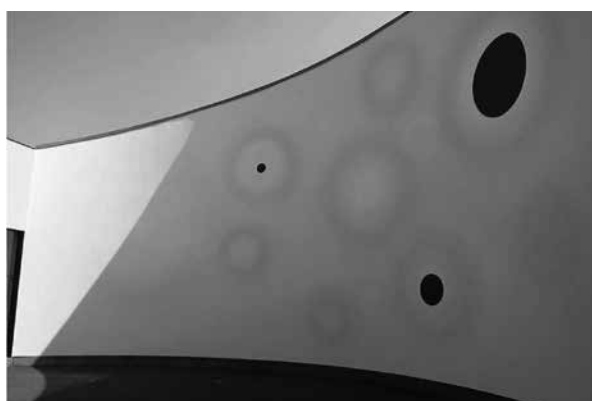
Een laatste invalshoek bieden de portretten van Bernadet ten Hove. Galle duidt meteen: “In die portretten is zoveel weggegomd, dat er iets wezenlijks ontstaat. Je ziet alleen wat mensen gemeenschappelijk hebben. Bekijk die portretten aandachtig en je zult je niet meer van de indruk kunnen ontdoen dat een mens wordt uitgekleeft zonder echt naakt te zijn. Welnu, de biografie van Louf kleedt de monnik op een gelijkaardige manier uit. Dat essay van Wright is een eerlijk document dat de menselijke kant van de monnik niet onder de mat wegmoffelt. De lezer heeft daarbij nooit de neiging om te gaan oordelen. Wel verzucht hij: ‘Oef, dit is een monnik die mens is.’ En terwijl je dat zegt, besef je dat dit eigenlijk hetzelfde is als zeggen: een mens die monnik is.”

Winnie Teschmacher, *Touching the void*, glasssculptuur.
© foto: Gerrit Schreurs.

Maria Blaisse, *Breathing Sphere*, bamboe.
© foto: The Noguchi Museum.

Roland Schimmel, *Innocent Eye*, muurschildering acryl.
© foto: P. van Duijnhoven / Van Abbemuseum, Eindhoven.

Bernadet ten Hove, *William Turner (Present Presence)*, acryl, lakverf en vilt op aluminium. © foto: BtH.

Mens en monnik, monnik en mens

Dat die beide – mens en monnik – inwisselbaar waren bij dom André Louf, heeft van hem een van de grote geestelijke leiders van de laatste decennia gemaakt. Het inbrengen van de menselijke realiteit in de dialoog met God maakte voor deze trappist duidelijk de kern uit van zijn leven. En even aanstekelijk als hij tijdens zijn leven vele mensen de weg naar binnen heeft gewezen, loodste hij de lezer van zijn geschriften op de weg naar de bron die in hemzelf opborrelde. Biograaf Charles Wright wist dat in zijn boek op een indringende en tegelijk onderhoudende wijze aan te tonen. De accurate vertaling van Lieven Vanderbrugghen doet daarbij niets af van die kwaliteit.

Charles Wright, *De weg van het hart. Geestelijk testament van André Louf* (1929-2010), Halewijn, Antwerpen, 2018, 270 blz., € 28,95.